

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.314>

JEL classification: D21, D29, M21, H56
UDC: 658.155+336.1

Ірина ДАШКО

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління персоналом і маркетингу,
Запорізький національний університет, Україна
Email: irina.znu@i.ua
ORCID ID: 0000-0001-5784-4237

Євгенія МІЩУК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування,
Криворізький національний університет, Україна
E-mail: mishchuk@knu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0003-4145-3711

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ДЕРЖАВИ: АНАЛІЗ НЕПІДКОНТРОЛЬНИХ ЧИННИКІВ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Економічна безпека підприємства і держави взаємозалежні, оскільки успіх одного безпосередньо впливає на успіх іншого. Якщо підприємства добре функціонують і процвітають, вони забезпечують зростання економіки країни, створення робочих місць та підвищення рівня життя населення. З іншого боку, стабільна і успішна держава надає сприятливі умови для бізнесу, захищає права підприємств і забезпечує правильне регулювання економіки. Забезпечення економічної безпеки є важливою метою на всіх рівнях: від міжнародного до окремого домогосподарства. У статті розглядаються основні аспекти впливу економічної безпеки держави на безпеку підприємства, такі як фінансова стійкість, конкурентоспроможність, ринкова позиція тощо. Особлива увага в статті приділяється аналізу невідконтрольованих чинників, які можуть впливати на економічну безпеку підприємства і в цілому на економічну стабільність держави.

Метою є визначенні взаємозв'язку економічної безпеки підприємства та держави задля виявлення невідконтрольованих керівництву підприємства чинників.

Методи дослідження. Під час дослідження використані аналіз, дедукція, індукція, узагальнення.

Висновки. Аналіз взаємовпливу економічної безпеки держави і підприємства дозволив встановити, що перша генерує невідконтрольовані керівництву підприємства чинники. Показано, що перелік базових із цих чинників включає: геополітичну нестабільність, міжнародні санкції, конфлікти та війни, незадовільний рівень інноваційності, корупцію та недостатню правову систему, енергетичну залежність, природні катастрофи, демографічну кризу, кліматичні зміни, загрозу кібербезпеки, соціальні напруження та нестабільність, іноземні економічні втручання, системні ризики в банківському секторі, недостатність ресурсів та сировини, низький рівень інфраструктурного розвитку, неадекватну іноземну політику, загрозу пандемій та епідемій, недостатність освіти та кваліфікованої робочої сили. У статті показано, що саме через дію перелічених чинників, зусилля по забезпеченню економічної безпеки підприємства, у ряді випадків, не дорівнюють отриманому за їх результатами рівню економічної безпеки. Запропоновані загальні заходи зниження впливу невідконтрольованих чинників на економічну безпеку підприємства.

Ключові слова: держава; економічна безпека; невідконтрольовані чинники; підприємство.

© Ірина Дашко, Євгенія Міщук, 2023

Отримано: 15.03.2023 р.

Рекомендовано до друку: 18.03.2023 р.

Опубліковано: 29.03.2023 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати:

Дашко І. М., Міщук Є. В. Взаємозв'язок економічної безпеки підприємства та держави: аналіз невідконтрольованих чинників. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 1. С. 314-322. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.314>

Вступ

Перед будь-якими самовідтворювальними системами (якими є країна, підприємства, домогосподарства) постає значне завдання забезпечення власної економічної безпеки (далі – ЕБ). Водночас ЕБ представляється складною та багатоплановою системою. Виникнення різноманітних соціально-економічних проблем усередині країни часто стається через утримання уряду від превентивних дій чи несвоечасного вжиття безпекозабезпечувальних заходів. Однак ЕБ суб'єктів господарювання є залежною від дій уряду. Тому для держави вкрай необхідно встановити певний рівень безпеки, котрий гарантував би внутрішню та зовнішню стабільність, забезпечував нормальне економічне функціонування, активну участь у світовому господарстві та конкурентоспроможність. Одночасно цей рівень безпеки також повинен закласти основу для досягнення достатнього рівня ЕБ підприємств, що провадять свою діяльність в цій країні.

Варто відзначити значний внесок, зроблений різними дослідниками в цій галузі. Наукових досліджень із економічної безпеки держави, підприємства вже досить багато. Відмітимо тільки тих науковців, праці яких стали основою для виконання даного дослідження. Це наукові досягнення Н. Е. Аванесової, Ю. І. Сергієнко [1], Н. М. Васильцової [2], З. В. Гбур [3], Н. М. Зотова [4], Л. Л. Калініченко, Л. С. Багмут, Ю. В. Єгорової [5], Г. А. Пастернак-Таранущенко [6], Т. В. Сак [7], О. В. Скорук [8], Н. В. Притули [9], В. Третяк [10] та інших.

Мета статті

Мета цієї статті полягає у визначенні взаємозв'язку економічної безпеки підприємства та держави задля виявлення непідконтрольних керівництву підприємства чинників.

Виклад основного матеріалу дослідження

Першочерговим завданням сучасного етапу розвитку світової економіки є безпека людини, суспільства, суб'єктів господарювання та держави, кінцевою метою є створення умов для глобальної безпеки [1]. Як у зарубіжній, так і у вітчизняній літературі можна знайти

численні трактування поняття ЕБ держави [2]. Ці інтерпретації часто використовують такі характеристики, як забезпечення стабільності, протидія загрозам [3-9]. Коли мова йде про стабільність, зазвичай, мається на увазі міцність і надійність зв'язків між усіма компонентами економічної системи. Крім того, стабільність стосується ЕБ підприємства та його здатності протистояти дестабілізуючим чинникам, які можуть виникнути, і пом'якшувати їх [8; 9].

Походження поняття «економічна безпека» можна простежити до епохи «Великої депресії» у 1929-1933 рр. – періоду, який позначився серйозною економічною кризою. Розвиток цього економічного терміну тісно пов'язаний з президентством Франкліна Д. Рузвельта, який вважав, що справжня індивідуальна свобода є недосяжною без як ЕБ, так і незалежності [10]. Концепція економічної незалежності стосується здатності саморегулюючих систем (держави, підприємства та ін.) самостійно формулювати та виконувати економічні та політичні стратегії, спрямовані на сприяння економічному зростанню та безпеці. Це передбачає використання внутрішньої конкурентної сили для гарантування стабільності та прогресу. Унікальна властивість самовідтворення та саморозвитку відіграє вирішальну роль у створенні оптимальних умов для ефективної економічної політики та розширеного самовідтворення. Це, у свою чергу, гарантує конкурентоспроможність економіки у світовому масштабі [1].

За підходом науковця Г. А. Пастернак-Таранущенко, ЕБ можна визначити як стан держави, який дає змогу створювати та сприяти позитивним умовам для процвітаючого життя її жителів, майбутнього розвитку її економіки та загального підвищення добробуту [6, с. 29]. На думку Т. В. Сака, до поняття ЕБ слід підходити багатоаспектно. Воно охоплює як захист національних інтересів, так і доступ до інструментів, які можуть впливати на економічні процеси, і можливість використовувати їх для забезпечення довгострокового процвітання [7]. Дійсно, одну із вирішальних ролей у захисті цілісності економічної системи відіграє концепція економічних інтересів. Її виконання тісно пов'язане з розвитком і ефективним використанням економічного потенціалу.

Водночас, зазвичай, ЕБ держави функціонує як комплексна система [3]. Компоненти цієї системи здійснюють вплив на рівень ЕБ підприємств та інших суб'єктів господарювання.

Зокрема, через регуляторну діяльність державою впроваджуються функціональні механізми, які покликані зменшити ризики підприємницької діяльності. Адже одним із основних завдань ЕБ держави є передбачення та запобігання виникненню можливих кризових ситуацій у ході господарської діяльності, а також налагодження економічного механізму для їх ефективного подолання. Це передбачає впровадження різноманітних соціально-економічних, організаційних і технічних заходів, які сприяють посиленню захисних можливостей усіх об'єктів ЕБ. Варто відмітити, що, розглядаючи вплив ЕБ держави на ЕБ підприємств, останні виступають об'єктами відносно ЕБ держави. Державні рішення щодо економічних процесів і управлінські рішення у сфері інновацій сприяють прискоренню темпів економічного зростання підприємств або пом'якшення будь-яких потенційних негативних наслідків такого зростання. Як ми неодноразово наголошували, ЕБ підприємства включає ЕБ його стейкхолдерів, у т.ч. працівників, котрі на рівні держави представляють собою її громадян і складають суспільство. З цієї позиції система ЕБ держави виконує найважливішу соціальну мету, забезпечуючи повне задоволення потреб кожного члена суспільства та ефективну координацію їхніх інтересів [3]. Виконуючи цю функцію, система підвищує загальний рівень і рівень життя, одночасно захищаючи права і свободи громадян.

Значимість виробничо-технічного аспекту ЕБ держави зумовлена його роллю в забезпеченні підприємств необхідними виробничо-технічними потужностями для розширення економічного відтворення. Активне залучення підприємств до світових науково-технічних досягнень є вирішальним аспектом безпеки їх техніко-технологічних інтересів. Така участь гарантує, що підприємства володіють спроможністю використовувати найсучасніші технологічні інновації у своїх внутрішніх бізнес-процесах, забезпечуючи, таким чином, конкурентоспроможність національних товарів

і послуг на світовому ринку [3; 7]. Останнє сприяє зміцненню ЕБ держави.

Включення комерційного компонента в ЕБ держави дає значну гарантію диверсифікації структури експорту та імпорту підприємств – резидентів. Завдяки географічній диверсифікації експорт та імпорт підприємств не будуть залежати від впливу одного чи кількох домінуючих центрів (країни, бізнес-партнера).

Фінансовий аспект ЕБ держави характеризується її здатністю самостійно проводити монетарну політику та підтримувати стабільну роботу своєї фінансової системи. Це включає погашення міжнародних позик, а також придбання, розміщення, використання та повернення іноземних інвестицій, навіть за несприятливих внутрішніх і зовнішніх обставин. Тягар значного зовнішнього боргу додатково гальмує розвиток країни та негативно впливає на як на економіку, так і на ЕБ підприємств [3; 8]. Даний аспект значною мірою впливає на економічну діяльність підприємства, формуючи небезпеки та загрози для його фінансових інтересів.

Енергетична безпека є невід'ємним компонентом як ЕБ держави, так і ЕБ підприємств. Її наявність характеризує надійне та достатнє постачання необхідної енергії для задоволення потреб держави, суспільства та задоволення інтересів підприємств. Залежність держави від стабільного енергопостачання є ще одним фактором, який потенційно може підірвати ЕБ. Для убезпечення від цього, держава розробляє та реалізує відповідні заходи в паливно-енергетичному секторі [3; 10].

Екологічний аспект ЕБ на державному рівні стосується здатності держави оперативно вирішувати та виправляти розбіжності між суспільними інтересами та охороною довкілля. Проблема забруднення навколишнього середовища нерозривно переплетена з економічною діяльністю підприємств. Таким чином, для забезпечення благополуччя навколишнього середовища стає обов'язковим мінімізувати несприятливий вплив діяльності підприємств на важливі компоненти навколишнього середовища, такі як озоновий шар, життя рослин і тварин, генетичне різноманіття та інші елементи екосистеми [3].

Розглядаючи аспект економічної безпеки держави у зв'язку з її внутрішніми та зовнішніми зв'язками, стає очевидним, що інформаційна діяльність також відіграє значний вплив на ЕБ підприємств. Вона безпосередньо впливає на кібербезпеку, надійність обміну інформацією та призводить до збільшення частки нематеріальних активів у загальному багатстві держави. У той же час, це впливає на зростання ІТ-капіталу підприємств і, відповідно, посилює їх безпеку економіко-інформаційних інтересів.

Формування ЕБ підприємства залежить від здатності держави та самих підприємств, їх стейкхолдерів працювати в унісон та одночасно. При цьому, слід визнати, що систему забезпечення ЕБ держави не те, що в Україні, а навіть в європейських країнах, не можна назвати цілком сформованою та ефективно діючою (табл. 1).

Аналіз зарубіжної практики показує, що більшість державних стратегій безпеки надають пріоритет забезпеченню національної та ЕБ через комплексні економічні реформи, тісну інтеграцію в глобальну та європейську системи безпеки, участь в економічних і політичних союзах і організаціях [11-13]. Кожна держава має власний погляд на ЕБ та, відповідно, стратегії, які застосовуються для її досягнення. Ці стратегії можуть бути спрямовані на підтримку національних і суспільних інтересів, забезпечення сталого економічного розвитку або сприяння незалежності від глобального ринку. Є думка, що спільна характеристика та основа різноманітних систем ЕБ в різних країнах лежить у правовій базі, яка регулює як внутрішню, так і міжнародну економічну діяльність [12]. Це включає залучення іноземного капіталу в національну економіку та інституційне забезпечення національних економічних інтересів серед викликів міжнародної інтеграції [5; 12].

При ретельному дослідженні механізмів ЕБ в країнах Європейського Союзу, які демонструють вищий економічний прогрес, стає очевидним, що Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія та Іспанія мають найефективніші системи для забезпечення економічної стабільності [9]. Ці країни віддають пріоритет підвищенню ефективності

різноманітних секторів у межах своїх національних економік, зберігаючи при цьому непохитну відданість дотриманню високих стандартів безпеки [3; 11]. Це впливає на те, що непідконтрольних керівництву підприємств чинників впливу на їх ЕБ в цих країнах менше.

Непідконтрольні керівництву підприємства чинники, як правило, походять із зовнішнього середовища підприємства і, зазвичай, є незалежними від його діяльності та стратегій. Суттєвим аспектом є їх залежність від ЕБ держави та значний вплив на ЕБ підприємства. Окремі приклади цих чинників включають, але не обмежуються такими:

- економічна кон'юнктура: зміни на ринку, спад або зростання економіки, інфляція, зміна курсів валют тощо можуть негативно вплинути на задоволення фінансово-економічних інтересів підприємства, якщо воно не контролює ці зміни;
- політичні чинники: нестабільність урядової політики, корупція, зміни законодавства (у т. ч. податкового) можуть створити невизначеність для підприємства і порушити його плани і стратегії;
- природні катастрофи та надзвичайні ситуації: повені, землетруси, пожежі, пандемії можуть негативно вплинути на виробництво, постачання і збут продукції підприємства;
- зміни на ринку: конкуренція, зміна попиту та пропозиції, нові технології можуть призвести до несприятливих змін в діяльності підприємства;
- непідконтрольні коливання валютних курсів, процентних ставок та інші фінансові чинники можуть ускладнити управління фінансами підприємства;
- соціокультурні зміни: зміни в споживачьких звичках та уявленнях споживачів можуть вплинути на попит на продукцію підприємства;
- технологічні чинники: відсталість технологічного обладнання та процесів може призвести до втрат конкурентоспроможності підприємства;
- геополітичні чинники: зміни в міжнародних стосунках, війни, санкції тощо можуть створити складні умови для діяльності підприємства, особливо якщо воно залежить від зовнішніх ринків.

Таблиця 1. Приклади формування ЕБ в європейських країнах

Країна	Характеристика
Країни Центральної Європи	
Чехія, Болгарія, Угорщина, Польща, Словаччина	Гарантія ЕБ не спирається на будь-яку чітку правову структуру. Натомість це залежить від відповідних правових заходів, встановлених Європейським Союзом. При визначенні підходів до забезпечення ЕБ всередині країни враховуються такі фактори, як геополітика, обраний напрямок і стратегія економічного зростання відповідно до регіональних і глобальних еволюційних моделей, траєкторія реформ в економіці.
Румунія	Країна має розроблену Стратегію національної безпеки. Ключовими завданнями забезпечення ЕБ є реалізація потужних заходів щодо стабілізації макроекономіки, пришвидшення структурних економічних реформ, сприяння розвитку приватного сектора, активізація іноземного інвестування, підтримка малого та середнього підприємництва. Крім того, серед інших завдань існує потреба у гармонізації фінансового та економічного законодавства, фінансової та економічної політики, а також митної політики із законодавством Європейського Союзу.
Країни Східної Європи	
Латвія, Литва, Естонія	Існування чіткої законодавчої бази, спеціально присвяченої гарантуванню економічної безпеки, відсутнє. Натомість економічна безпека залежить від виконання відповідних правових заходів, запропонованих Європейським Союзом. Основною метою методів забезпечення ЕБ є сприяння досягненню фінансово-економічної стабільності.
Країни Західної Європи	
Велико-британія	Спеціальної правової бази для забезпечення ЕБ не існує. Натомість норми, що стосуються ЕБ, містяться в нормативно-правових актах, що належать до сфери оборонної політики. Ці норми формулюються на основі оцінки національних інтересів і згодом виконуються за допомогою захисних заходів. Методи, які використовуються для забезпечення ЕБ, передусім зосереджені на передбаченні та запобіганні дуже нестабільним зовнішнім і внутрішнім ризикам. У процесі формування та виконання рішень, спрямованих на забезпечення ЕБ, особлива увага приділяється спеціалізованим організаціям, які відстоюють інтереси промисловців і підприємців.
Іспанія	Законодавча структура для гарантування ЕБ являється адаптивною; вона точно визначає ролі керівних органів та організацій, залучених у цю сферу, які формулюють чіткі плани економічного розвитку. Нормативно-правові заходи, що стосуються ЕБ, узгоджуються з чинним законодавством Європейського Союзу. Підходи до забезпечення ЕБ захищають інтереси ключових секторів економіки, водночас заохочуючи інвестиції, спрощуючи валютний контроль і формулюючи законодавство, що стосується публічних корпорацій.
Італія	Італія не має чіткої правової структури, яка б забезпечувала ЕБ. Натомість країна покладається на міжнародні угоди, які вона уклала, щоб керувати своїми зусиллями в цій сфері. Методи забезпечення ЕБ спрямовані, насамперед, на захист інтересів національних підприємств та їх продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.
Німеччина	Відсутність чіткої правової структури, спрямованої на забезпечення ЕБ. Директиви Міністерства оборони стосуються ключових аспектів діяльності ринку та визначають регулюючу роль держави. Для забезпечення ЕБ впроваджуються різні стратегії, основними цілями яких є збереження чесної та цивілізованої ринкової взаємодії, сприяння економічному та соціальному прогресу, запобігання монополізму в окремих секторах, створення умов, що сприяють справедливій конкуренції та валютній стабільності, а також захист від економічного примусу.
Франція	Правова база гарантування ЕБ не є чіткою. Проте Закон «Про національну безпеку» містить положення щодо ЕБ, які передбачають створення умов для підвищення добробуту нації та зміцнення її економічної спроможності. Методи забезпечення ЕБ покликані зменшити сприйнятливість економічної системи країни, зберегти автономію зовнішньої політики, виправити диспропорції в економічному розвитку різних суб'єктів, запобігти надмірній залежності від зовнішніх сил у критичних секторах економіки та пом'якшити ризики, пов'язані із залежністю від глобальної безпеки.

Джерело: [3; 14].

Усі ці чинники можуть порушити фінансову стабільність, вплинути на доходи та прибуток, підірвати довіру споживачів і інвесторів та, в кінцевому підсумку, підірвати ЕБ підприємства. Тому їх вплив слід уважно аналізувати та приймати заходи для зниження ризиків та забезпечення ЕБ підприємства.

Важливо також указати, що дія невідконтрольних керівництву підприємства чинників може бути як деструктивною, так і позитивною. Наприклад, економічна кон'юнктура, політичні ризики, державна

податкова і регуляторна політика можуть сприяти захисту національних виробників, тим самим зміцнюючи ЕБ певних підприємств.

Варто відмітити, що в економічних дослідженнях мало уваги приділяється тому, що через дію невідконтрольних керівництву підприємства чинників, зусилля по забезпеченню його ЕБ не дорівнюють отриманому за їх результатами рівню забезпечення ЕБ підприємства та рівню власне ЕБ підприємства. Візуально цей механізм представлено на рис. 1.

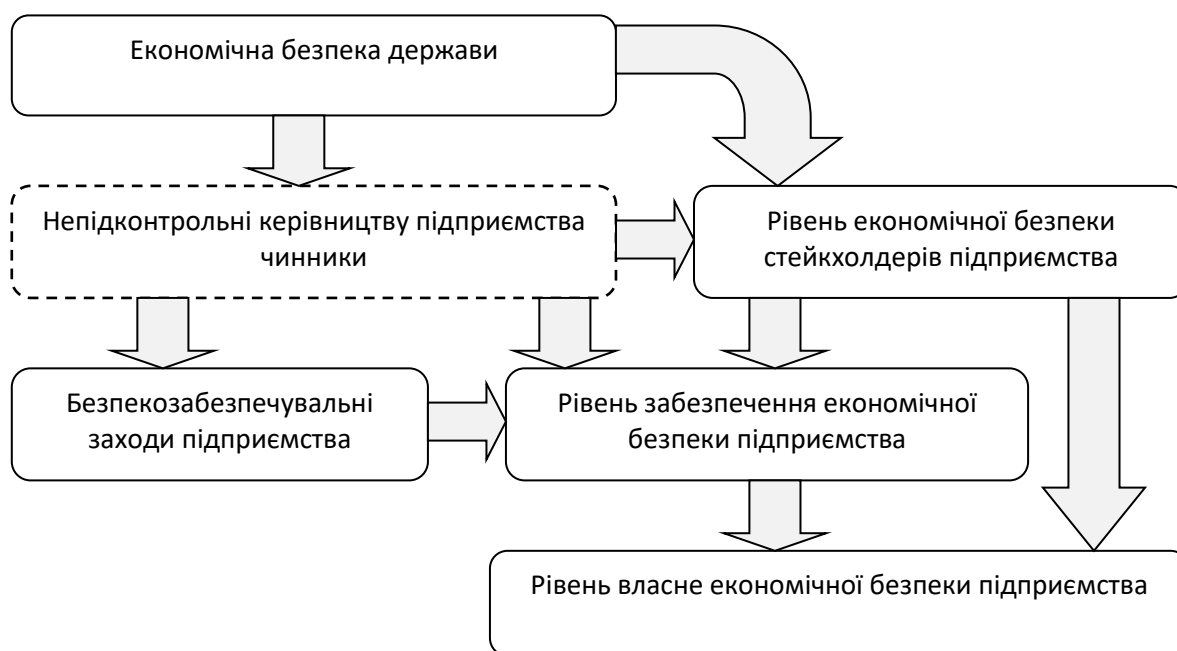

Рис. 1. Формування рівня економічної безпеки підприємства з урахуванням невідконтрольних його керівництву чинників (розроблено авторами)

Зниження впливу невідконтрольних чинників на ЕБ підприємства є важливим завданням для її забезпечення. З цією метою підприємствам рекомендується набір наступних заходів:

1. Комплексний аналіз чинників, що можуть впливати на ЕБ підприємства. Врахувати доцільно як зовнішні чинники (наприклад, економічні коливання, політична нестабільність, зміни у законодавстві), так і внутрішні (наприклад, проблеми зі збором та аналізом даних, людські ресурси). При цьому, необхідно ідентифікувати найбільш значущі чинники за своїми наслідками.

2. Після аналізу ризиків доцільно розробити план дій, який допоможе знизити негативний вплив цих факторів. Необхідно визначити

відповідальних осіб та стратегії для зменшення ризиків, наприклад, страхування, диверсифікація виробництва, контракти на постачання тощо.

3. Прогнозування для різних сценаріїв (зокрема, виділяючи оптимістичний, медіанний та песимістичний), щоб уникнути несподіваних ситуацій. Оцінка різних можливих результатів допоможе приймати більш адекватні управлінські рішення та зменшить вплив непередбачених обставин.

4. Удосконалення взаємодії з бізнес-партнерами. У першу чергу, слід удосконалити партнерські стосунки з ключовими постачальниками, співпраця з якими триває понад 5 років. Це може допомогти уникнути

проблем з постачанням та забезпечити стабільність у виробництві.

5. Диверсифікація ринків. Якщо підприємство залежить від одного основного ринку, необхідно визначити можливість розширення на нові ринки. Це допоможе знизити ризик, пов'язаний зі змінами на конкретному ринку.

6. Розвиток гнучкості: створення систему, яка б дозволила підприємству швидко реагувати на зміни ситуації. Гнучкість дозволить адаптуватися до нових обставин та знизить вплив непередбачених чинників.

7. Інвестування в інновації: розвиток технологій та процесів, які допоможуть підприємству бути конкурентоспроможним у динамічному бізнес-середовищі. Інновації можуть допомогти знизити вплив негативних чинників та створити перевагу перед конкурентами.

8. Дуалістичний моніторинг: доцільно регулярно оцінювати ефективність спеціальних безпекозабезпечувальних заходів та інших заходів з позиції їх впливу на ЕБ підприємства. Моніторинг допоможе виявити проблеми та змінити стратегію, якщо це буде необхідно.

9. Впровадження та розвиток корпоративної соціальної відповідальності: надає можливість покращити ЕБ підприємства через підвищення довіри споживачів та бізнес-партнерів.

Отже, ЕБ держави генерує невідконтрольні керівництву підприємства чинники. Скорочення наслідків їх впливу сприятиме наближенню зусиль, витрачених на забезпечення ЕБ підприємства її рівню, як результату цих зусиль.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, успіх і стійкість підприємств, у значній мірі, залежать від ЕБ держави, яка, в

свою чергу, залежить від здатності підприємств функціонувати ефективно. Політичні турбулентності, невпевненість у майбутньому, недостатня стабільність управління можуть негативно вплинути на інвестиційний клімат, зниження попиту та збільшення ризиків для підприємств. Відповідна законодавча база, яка регулює діяльність підприємств, забезпечує захист їх прав та інтересів, сприяє створенню сприятливого бізнес-середовища. Державна економічна політика, така як фінансова, монетарна та торговельна політика, може суттєво вплинути на конкурентоспроможність підприємств та їхню здатність виконувати свої функції. Розвинута інфраструктура допомагає підприємствам ефективніше функціонувати та знижує витрати, що впливає на їх прибутковість. Якісна робоча сила є важливим ресурсом для підприємств; держава може сприяти навчанню та підготовці робочої сили з урахуванням потреб галузей економіки. Фінансові кризи та економічні занепади можуть масово позначитись на підприємствах і загрожувати їхньому існуванню. Аналіз невідконтрольних чинників, які впливають на взаємозв'язок економічної безпеки підприємства та держави, може включати в себе вивчення внутрішньої та зовнішньої політики, макроекономічних показників, геополітичної ситуації, стану ринків, технологічних тенденцій тощо.

Узагальнюючи, слід відмітити, що стабільна і успішна держава сприяє розвитку бізнесу, а успішні підприємства створюють основу для економічного процвітання держави. Напрямок подальших досліджень є розробка методичних підходів до урахування рівня економічної безпеки держави в показнику оцінки рівня економічної безпеки підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н. Е., Сергієнко Ю. І. Концепція економічної безпеки в системі національної безпеки держави. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 68. URL: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i68.188979> (дата звернення: 11.03.2023).
2. Васильцова Н. М., Дулеба А. Д., Дулеба Н. В., Кириченко Г. В. Роль економічної безпеки в системі національної безпеки. *Automobile Roads and Road Construction*. 2022. № 112. С. 303–308. URL: <https://doi.org/10.33744/0365-8171-2021-112-303-308> (дата звернення: 19.03.2023).
3. Гбур З. В. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №11. С. 111 – 115.

4. Зотов Н. М. Сучасна парадигма економічної безпеки України. *Розвиток громадянського суспільства як необхідна складова європейської інтеграції України*. 2022. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-32> (дата звернення: 12.03.2023).
5. Калініченко Л. Л., Багмут Л. С., Єгорова Ю. В. Інституціоналізація економічної безпеки України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2021. № 72-73. С. 56–66. URL: <https://doi.org/10.18664/btie.72-73.280362> (дата звернення: 15.03.2023).
6. Пастернак-Таранущенко Г. А. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення / За ред. Б. Кравченка. Київ: Кондор, 2002. 302 с.
7. Сак Т. В. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції. *Інноваційна економіка*. 2013. № 6. С. 336-340.
8. Скорук О. В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6 (3). С. 39-42.
9. Притула Н. В. Досвід забезпечення економічної безпеки в зарубіжних країнах. *Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи*: тези доп. І Міжн. наук.-практ. конф. Одеса: Пальміра, 2014. С. 41– 44.
10. Третяк В., Гордієнко Т. Економічна безпека: сутність та умови формування. *Економіка та держава*. 2010. №1. С. 6–8.
11. A strong Britain in an age of uncertainty: the national security strategy, 2010. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-32> (дата звернення: 12.03.2023).
12. Кавин Я., Кавин С., Кавин О., Кавин Б. Формування інституційно-правової основи економічної безпеки держави. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. 2021. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-10.09.2021.25> <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-32> (дата звернення: 12.03.2023).
13. Jankowiak, A. (2021). Place of Clusters and Cluster Policy in the Economic Policy in Germany and Poland. *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics*, Vol. 2021. Article ID 965584. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-32> (дата звернення: 12.03.2023).
14. Osepek A. Economic Security and the European Dream. Портал: Saint Anselm College. URL: <http://www.anselm.edu/Documents/NHIOP/Global%20Topics/2010/Osepekpaper.pdf> (дата звернення: 15.03.2023).

REFERENCES

1. Avanesova, N. E., and Serhiyenko, Yu. I. (2019). Kontseptsiya ekonomichnoyi bezpeky v systemi natsional'noyi bezpeky derzhavy. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, 68. <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i68.188979>.
2. Vasil'tsova, N. M., Duleba, A. D., Duleba, N. V., and Kyrychenko, H. V. (2022). Rol' ekonomichnoyi bezpeky v systemi natsional'noyi bezpeky. *Automobile Roads and Road Construction*, 112, 303–308. <https://doi.org/10.33744/0365-8171-2021-112-303-308>.
3. Hbur, Z. V. (2018). Zarubizhnyy dosvid zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky derzhavy. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 11, 111-115.
4. Zotov, N. M. (2022). Suchasna paradyhma ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny. *Rozvytok hromadyans'koho suspil'stva yak neobkhdna skladova yevropeys'koyi intehtratsiyi Ukrayiny*. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-32>.
5. Kalinichenko, L. L., Bahmut, L. S., and Yehorova, Yu. V. (2021). Instytutstionalizatsiya ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, 72-73, 56–66. <https://doi.org/10.18664/btie.72-73.280362>.
6. Pasternak-Taranushchenko, H. A. (2002). *Ekonomichna bezpeka derzhavy. Statyka protsesu zabezpechennya*. Kyiv: Kondor.
7. Sak, T. V. (2013). Ekonomichna bezpeka Ukrayiny: ponyattya, struktura, osnovni tendentsiyi. *Innovatsiyna ekonomika*, 6, 336-340.
8. Skoruk, O. V. (2016). Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist', skladovi elementy ta problemy zabezpechennya. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 6 (3), 39-42.
9. Prytula, N. V. (2014). Dosvid zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky v zarubizhnykh krayinakh. *Ekonomika ta upravlinnya natsional'nym hospodarstvom: stan, tendentsiyi ta perspektyvy: tezy dop. I Mizhn. nauk.-prakt. konf. Odessa: Pal'mira*. 41– 44.
10. Tretyak, V., Hordiyenko, T. (2010). Ekonomichna bezpeka: sutnist' ta umovy formuvannya. *Ekonomika ta derzhava*, 1, 6–8.
11. A strong Britain in an age of uncertainty: the national security strategy, (2010). https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf.

12. Kavyn Ya., Kavyn S., Kavyn O., Kavyn B. (2021). Formuvannya instytutsiyno-pravovoyi osnovy ekonomichnoyi bezpeky derzhavy. *ΛΟΓΟΣ*. 2021. <https://doi.org/10.36074/logos-10.09.2021.25>.
13. Jankowiak, A. (2021). Place of Clusters and Cluster Policy in the Economic Policy in Germany and Poland. *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics*. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-32>.
14. Ocepek A. (2010). *Economic Security and the European Dream*. Portal: Saint Anselm College. <http://www.anselm.edu/Documents/NHIOP/Global%20Topics/2010/Ocepekpaper.pdf>.

Iryna Dashko, Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Personnel Management and Marketing, Zaporizhzhia National University, Ukraine

Ievheniia Mishchuk, Candidate Of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Accounting, Taxation, Public Management and Administration, Kryvyi Rih National University, Ukraine

INTERCONNECTION OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE AND THE STATE: ANALYSIS OF UNCONTROLLABLE FACTORS

Abstract

Introduction. The economic security of the enterprise and the state are interdependent, as the success of one directly affects the success of the other. If enterprises function well and prosper, they contribute to the growth of the country's economy, create jobs and improve living standards. On the other hand, a stable and successful state provides a favourable business environment, protects the rights of businesses and ensures proper regulation of the economy. Ensuring economic security is an important goal at all levels: from the international level to the individual household. The article discusses the main aspects of the impact of the economic security of the state on the security of the enterprise, such as financial stability, competitiveness, market position, etc. The article pays special attention to the analysis of uncontrollable factors that may affect the economic security of an enterprise and, in general, the economic stability of the state.

Goal. The purpose is to determine the relationship between the economic security of an enterprise and the State in order to identify factors beyond the control of the enterprise management.

Research methods. The study used analysis, deduction, induction, and generalisation.

The results. The analysis of the mutual influence of the economic security of the State and enterprise has revealed that the former generates factors beyond the control of the enterprise management. It is shown that the list of basic factors includes: geopolitical instability, international sanctions, conflicts and wars, unsatisfactory level of innovation, corruption and insufficient legal system, energy dependence, natural disasters, demographic crisis, climate change, cyber security threat, social tensions and instability, foreign economic interventions, systemic risks in the banking sector, lack of resources and raw materials, low level of infrastructure development, inadequate foreign policy, threat of pandemics and epidemics, lack of education and skilled labour. The article shows that it is precisely because of the above factors that efforts to ensure economic security of an enterprise, in some cases, do not equal the level of economic security obtained as a result of their results. The general measures to reduce the impact of uncontrollable factors on the economic security of enterprise are proposed.

Keywords: state; economic security; uncontrollable factors; enterprise.

Cite as: Dashko I. M., Mishchuk Ie. V. (2023). Interconnection of economic security of the enterprise and the state: analysis of uncontrollable factors. *Economic analysis*, 33 (1), 314-322. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.314>